

BO‘LAJAK TASVIRIY SAN’AT O‘QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENSIYASINI HAYKALTAROSHLIK ORQALI RIVOJLANTIRISH ASOSLARI VA TAMOYILLARI

Panayeva Maloxat Muminovna

Urganch davlat pedagogika instituti “San’atshunoslik” kafedrası o‘qituvchisi

E-mail: panayevamalohat@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur maqolada bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini haykaltaroshlik mashg‘ulotlari orqali rivojlantirishning pedagogik asoslari va tamoyillari yoritilgan. Tadqiqot jarayonida kasbiy kompetensiya tushunchasining mazmuni, uning tarkibiy komponentlari hamda haykaltaroshlik fanining ta’lim jarayonidagi o‘rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, haykaltaroshlik mashg‘ulotlarining bo‘lajak o‘qituvchilarda ijodiy tafakkur, fazoviy tasavvur va estetik dunyoqarashni shakllantirishdagi imkoniyatlari ochib beriladi. Maqolada haykaltaroshlik asosida kasbiy kompetensiyani rivojlantirishda ilmiylik, amaliy yo‘naltirilganlik, ijodiylik, tizimlilik va individuallashtirish tamoyillariga amal qilish zarurligi asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari tasviriy san’at yo‘nalishidagi oliy ta’lim muassasalarida o‘quv jarayonini takomillashtirishda metodik ahamiyat kasb etadi.*

Kalit so‘zlar: *kasbiy kompetensiya, bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchisi, haykaltaroshlik, ijodiy faoliyat, fazoviy tafakkur, estetik tarbiya, pedagogik tamoyillar, tasviriy san’at ta’limi.*

Bugungi globallashuv va ta’lim tizimidagi islohotlar sharoitida bo‘lajak pedagog kadrlarni tayyorlash jarayoniga qo‘yilayotgan talablar tobora ortib bormoqda. Xususan, tasviriy san’at o‘qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogikaning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Chunki tasviriy san’at fanini o‘qitish jarayoni nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ijodiy faoliyatni, estetik tafakkurni va san’atni chuqur idrok etishni talab etadi. Bo‘lajak tasviriy san’at o‘qituvchisining kasbiy yetukligi uning san’at turlarini mukammal egallaganligi, badiiy tafakkurining rivojlanganligi va pedagogik mahorati bilan belgilanadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, haykaltaroshlik san’ati tasviriy san’at ta’limining muhim tarkibiy qismi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Haykaltaroshlik mashg‘ulotlari talabalarni shakl va hajmni idrok etishga, fazoviy tasavvurini rivojlantirishga hamda ijodiy mustaqil fikrlashga o‘rgatadi.

Zamonaviy ta’lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi bo‘lajak o‘qituvchilardan faqat bilim egallashni emas, balki ularni amaliy faoliyatda samarali qo‘llay olishni ham talab etadi. Haykaltaroshlik mashg‘ulotlari aynan shu jihatdan kasbiy kompetensiyani rivojlantirishning samarali vositasi bo‘lib xizmat qiladi. Chunki ushbu san’at turi orqali talabalar nafaqat badiiy-amaliy ko‘nikmalarni, balki sabr-toqat,

aniqlik, mas'uliyat, estetik did va ijodiy tashabbus kabi shaxsiy sifatlarni ham egallaydilar.

Shu bois, bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini haykaltaroshlik orqali rivojlantirishning pedagogik asoslari va tamoyillarini ilmiy jihatdan tadqiq etish, ularni ta'lim jarayoniga tatbiq etish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Kasbiy kompetensiya pedagogning kasbiy faoliyatni samarali amalga oshirishga tayyorlik darajasini ifodalaydi. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisi uchun kasbiy kompetensiya nafaqat san'atga oid bilim va ko'nikmalarni egallash, balki ularni ta'lim jarayonida maqsadga muvofiq qo'llay olish qobiliyatini ham qamrab oladi.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasi quyidagi asosiy komponentlardan iborat:

1. Kognitiv komponent – tasviriy san'at va haykaltaroshlik nazariyasi, san'at tarixi, shakl va hajm qonuniyatlariga oid bilimlar;
2. Amaliy-faoliyat komponenti – haykaltaroshlik texnikalarini egallash, materiallar bilan ishlash, badiiy obraz yaratish ko'nikmalari;
3. Ijodiy komponent – mustaqil badiiy fikrlash, yangicha yondashuv va ijodiy tashabbus ko'rsatish qobiliyati;
4. Kommunikativ-pedagogik komponent – bilimlarni o'quvchilarga tushunarli yetkazish, ta'lim jarayonini

Haykaltaroshlik tasviriy san'atning eng murakkab va mas'uliyatli turlaridan biri bo'lib, u fazoviy shakllarni hajmda ifodalashni talab etadi. Ushbu fan bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda keng pedagogik imkoniyatlarga ega.

-Haykaltaroshlik mashg'ulotlari jarayonida talabalar:

shakl, hajm va nisbatlarni to'g'ri idrok etishni; kompozitsion yechimlarni topishni; plastika va ritm qonuniyatlarini qo'llashni; turli materiallar (loy, gips, plastilin va boshqalar) bilan ishlashni o'rganadilar.

Bundan tashqari, haykaltaroshlik mashg'ulotlari talabalarning diqqat-e'tiborini jamlash, sabr-toqat bilan ishlash va ijodiy muammolarni mustaqil hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu jihatlar kelgusida ularning pedagogik faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini haykaltaroshlik orqali rivojlantirish jarayoni quyidagi tamoyillar asosida tashkil etilishi lozim:

1. Ilmiylik tamoyili – mashg'ulotlar san'at va pedagogika nazariyalariga asoslanishi;
2. Nazariya va amaliyot birligi tamoyili – o'rganilgan bilimlarning amaliy faoliyatda mustahkamlanishi;
3. Ijodiy faollik tamoyili – talabalarning mustaqil ijodiy ishlarga undalishi;
4. Tizimlilik va izchillik tamoyili – mashg'ulotlarning bosqichma-bosqich tashkil etilishi;

5. Individuallashtirish tamoyili – har bir talabanning qobiliyati va ijodiy salohiyatini hisobga olish.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, haykaltaroshlik bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Haykaltaroshlik mashg'ulotlari orqali talabalarda fazoviy tafakkur, badiiy idrok, estetik dunyoqarash hamda ijodiy mustaqillik samarali tarzda rivojlanadi. Bu esa ularning kelgusidagi pedagogik faoliyatida tasviriy san'at fanini mazmunli va samarali o'qitishiga zamin yaratadi.

Haykaltaroshlik asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirishga, san'at qonuniyatlarini chuqur anglashga va ularni pedagogik faoliyatda qo'llay olishga imkon beradi. Shuningdek, mazkur mashg'ulotlar davomida talabalarda kasbiy mas'uliyat, mehnatsevarlik, sabr-toqat va ijodiy faollik kabi muhim shaxsiy sifatlar shakllanadi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini haykaltaroshlik orqali rivojlantirish jarayonini ilmiy asoslangan, tizimli va bosqichma-bosqich tashkil etish ta'lim samaradorligini oshiradi. Ushbu jarayonda ilmiylik, amaliy yo'naltirilganlik, ijodiylik, tizimlilik va individuallashtirish tamoyillariga amal qilish bo'lajak pedagoglarning kasbiy yetukligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqot natijalari oliy pedagogik ta'lim muassasalarida tasviriy san'at yo'nalishi talabalari uchun haykaltaroshlik mashg'ulotlarini takomillashtirish, o'quv dasturlarini boyitish hamda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshirishda metodik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Rustamovna, A. N., & Muminovna, P. M. (2024). Haykaltaroshlik san'atining umumta'lim maktablarida o'quvchilarni dekorativ yondashuvi. PROSPECTS AND MAIN TRENDS IN MODERN SCIENCE, 1(12), 128-131.
2. Abdullayev, S. A. (2020). Tasviriy san'atni o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi.
3. To'xtayev, B. B. (2019). Haykaltaroshlik asoslari. Toshkent: San'at nashriyoti.
4. Hasanov, R. H. (2018). Tasviriy san'at pedagogikasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
5. Jabborov, I. A. (2021). Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida kasbiy kompetensiyani shakllantirish masalalari. Pedagogik ta'lim, 4, 45–49